

AUTOREFERAT

1. **IMIĘ I NAZWISKO:** Rafał Dudała

2. **POSIADANE DYPLOMY, STOPNIE NAUKOWE Z PODANIEM NAZWY, MIEJSCA I ROKU ICH UZYSKANIA ORAZ TYTUŁU ROZPRAWY DOKTORSKIEJ:**

W latach **1995-2000** studiowałem na **Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach (obecnie: Uniwersytet Jana Kochanowskiego)** na kierunku filologia polska. Uczęszczałem na seminarium magisterskie prowadzone przez prof. dr. hab. Stanisława Żaka, pod kierunkiem którego przygotowałem pracę poświęconą teoretycznej analizie rodzajów i gatunków literackich w Biblii. Pracę magisterską obroniłem w 2000 r. z wynikiem bardzo dobrym.

W latach **2000-2005** odbyłem studia filozoficzno-teologiczne w **Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II) – filia w Kielcach**, zwieńczone pracą magisterską zatytułowaną *Model współczesnej demokracji na podstawie encyklik społecznych Jana Pawła II*. Pracę magisterską obroniłem z wyróżnieniem w 2005 r. Na V roku studiów, jako pierwszy student swojej uczelni, zostałem wyróżniony stypendium Ministra Edukacji Narodowej i Sportu za osiągnięcia w nauce na rok akademicki 2004/2005.

W latach **2008-2010** kontynuowałem naukę w ramach studiów specjalistycznych w zakresie nauk społecznych w **Istituto «Redemptor Hominis», Pontificia Università Lateranense w Rzymie**. W roku 2010 obroniłem pracę licencjacką poświęconą badaniom porównawczym znaczenia wolności dla porządku demokratycznego w myśli Luigiego Sturzo i Michaela Novaka: *Il significato della libertà nell'ordine democratico. Un'analisi a margine del pensiero di Luigi Sturzo e Michael Novak* („Znaczenie wolności w porządku

demokratycznym. Analiza na marginesie myśli Luigiego Sturzo i Michaela Novaka”). Praca ta została opublikowana w zeszytach naukowych „Quaderni di Teoria del Centro Tocqueville-Acton” 2011, nr 23¹. W **2010 r.** uzyskałem tytuł **licenza in Sacra Teologia, specializzazione: dottrina sociale della Chiesa.**

Wspomniana praca licencjacka uzyskała, zgodnie z włoskim systemem punktacji, najwyższą ocenę (*summa cum laude*), co, wraz z wysoką notą uzyskaną w toku studiów, pozwoliło na bezpośrednie podjęcie studiów doktoranckich.

Studia doktoranckie, w zakresie nauk społecznych, zrealizowałem w latach **2010-2013 w Istituto «Redemptor Hominis», Pontificia Università Lateranense w Rzymie**, zakończone przygotowaniem i obroną pracy doktorskiej (16 października 2014 r.) poświęconej zagadnieniom wolności religijnej, laickości, sekularyzacji i globalizacji we współczesnym społeczeństwie i kulturze: *La nozione della libertà religiosa nella dichiarazione «Dignitatis humanae». Una riflessione sulla società e sulla cultura contemporanea* („Pojęcie wolności religijnej w deklaracji «Dignitatis humanae». Refleksja nad współczesnym społeczeństwem i kulturą”). Promotorem mojej dysertacji był wybitny specjalista z zakresu doktryn politycznych i historii myśli ekonomicznej prof. Flavio Felice (Włochy). Promotorami pomocniczymi byli prof. Philippe Chenaux (Szwajcaria) oraz prof. Rocco Pezzimenti (Włochy). Praca oceniona została w punktacji włoskiego systemu 87/90, co odpowiada najwyższej notcie. **17 kwietnia 2015 r.** uzyskałem **stopień doktora teologii (Dottorato in Sacra Teologia, specializzazione: dottrina sociale della Chiesa).**

Nostryfikacja mojego dyplomu doktorskiego przeprowadzona została na mocy uchwały Rady Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia **15 grudnia 2015 r.**

Moja dysertacja doktorska, w formie zmodyfikowanej i zaktualizowanej, została opublikowana w roku 2017 pt. *La nozione della libertà religiosa nella dichiarazione «Dignitatis humanae». Una riflessione sulla società e sulla cultura contemporanea* przez Wydawnictwo Jedność w Kielcach (ss. 391). Główny przedmiot badań doktoratu to zagadnienie wolności religijnej. Koncepcja jej historycznego rozwoju, zaproponowana przez deklarację «Dignitatis humanae» Soboru Watykańskiego II, odniesiona została do współczesnej kultury i przemian społecznych. Właściwą eksplikację (tzw. „hermeneutykę

---

¹ Praca jest dostępna na stronie internetowej:
<http://www.cattolici-liberali.com/pubblicazioni/libri/QuaderniDiTeoria/2011/n.23-2011.pdf> [30. 01. 2019].

koncepcji”) stanowią obowiązujące dokumenty, a wśród nich uchwały i deklaracje państwowe i międzynarodowe. Równie istotnym źródłem poznawczym dla wspomnianego zagadnienia pozostają także współczesne przemiany polityczno-ekonomiczne oraz kulturowo-religijne, opisywane poprzez zjawiska sekularyzacji czy globalizacji. Istotnym pojęciem jest laickość, szczególnie pomocna w analizie m.in. relacji pomiędzy sferą polityczną a sferą religijną czy też założeń wolności sumienia a postulatem tolerancji. Podjęta wówczas analiza zjawisk religijnych od początku wpisywała się w szerszy krąg rozważań dotyczących współczesnych systemów politycznych. W szczególny sposób moje zainteresowania ogniskowały się na tych państwach, w których determinanty religijne odgrywają istotną rolę, niosąc w sobie walor deskryptywno-eksplanacyjny przestrzeni relacji religii do polityki we współczesnej demokracji.

3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH:

Od 2013 r. jestem zatrudniony na umowę cywilnoprawną na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (90 godzin rocznie).

Od 2016 r. jestem zatrudniony na Wydziale Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Początkowo w Instytucie Zarządzania, a od 2017 r. w Instytucie Polityki Międzynarodowej i Bezpieczeństwa (IPMiB). Obecnie pracuję na stanowisku adiunkta w Zakładzie Cywilizacji Europejskiej IPMiB kierowanym przez prof. dr. hab. Wojciecha Kautego. Od roku 2019, decyzją rektora UJK, zostałem zatrudniony w IPMiB na czas nieokreślony. Moje obciążenia dydaktyczne w roku 2017/18 wynosiły 340 godzin, zaś w 2018/19 wynoszą 485 godzin (nauka o państwie; nauka o państwie, prawie i polityce; teoria polityki; psychologia polityki; zajęcia fakultatywne: system polityczny państw śródziemnomorskich; seminarium licencjackie).

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (DZ. U. NR 65, POZ. 595 Z PÓŹN. ZM.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego

Monografia: *System polityczny współczesnych Włoch. Dynamika zmian* (2019), Kielce: Wydawnictwo UJK, ss. 262, ISBN: 978-83-7133-744-4; recenzenci: prof. Andrzej Antoszewski, prof. Krzysztof Pałeczki

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Najważniejszym prezentowanym dokonaniem, wynikającym z dotychczasowych badań jest monografia, pt. *System polityczny współczesnych Włoch. Dynamika zmian*, opublikowana w 2019 r. Powstała ona wskutek prowadzonych przez lata badań, których wyniki częściowe prezentowałem na konferencjach i seminariach naukowych w kraju i za granicą. Zjawisko zmiany systemu politycznego współczesnych Włoch uznałem za ważne poznawczo, bowiem wypracowane przez lata mechanizmy demokracji liberalnej w ostatniej dekadzie zaczęły ulegać na tyle głębokim przeobrażeniom, że wyraźnie dostrzegalna stała się odmienność polityczna Włoch na tle innych państw europejskich. Dwa pytania, towarzyszące powstaniu pracy, wydają się być fundamentalne: 1. Czy obserwowane zmiany mają charakter «zmian systemu» czy «zmian w systemie»?; 2. Jakie determinanty pozwalają na opisanie owej odmienności dokonujących się przeobrażeń systemowych?

Problemowo-chronologiczny układ pracy pozwolił na nakreślenie tła historycznego, bez którego zrozumienie współczesnych zjawisk politycznych nie byłoby możliwe. Konstrukcję pracy oparłem na czterech rozdziałach będących zarazem ważnymi obszarami realizowanej eksploracji: 1. Włoski system polityczny po II wojnie światowej. Czasy «Pierwszej» Republiki; 2. Ewolucja systemu politycznego Włoch. Okres «Drugiej» Republiki; 3. Determinanty zmian systemu politycznego Włoch; 4. Nowe zjawiska we włoskiej praktyce politycznej. W mojej ocenie, dwa ostatnie rozdziały pracy mają charakter konkluzyjny, bowiem odnoszą się do problemu podstawowego dociekań, a mianowicie konstytuują, a raczej deregulują dotychczasowe ustalenia w zakresie współczesnych trajektorii zmian systemu politycznego. Aktualność opisanych w nich zjawisk (m.in. nowy populizm, migracja, laicyzacja) oraz oparcie się w zdecydowanej większości na włoskich źródłach zastanych istotnie uzupełniają stan wiedzy politologicznej na podjęty temat.

W pracy zastosowałem kompilację (triangulację) następujących metod badawczych: a) deskryptywną, tj. ze względu na przegląd i opis kluczowych doktryn polityczno-prawnych z

uwzględnieniem doktryny społecznej nauki Kościoła; b) eksplanacyjną, w zakresie interpretacyjnym, jeżeli chodzi o zastane treści dokumentów historycznych; c) systemową, co wiązać należy bezpośrednio z koniecznością analiz politologicznych w obszarze regulacji ustrojowych; d) statystyczną, przy założeniu opracowania i analiz danych zebranych z badań empirycznych zastanych; e) kwestionariuszową, co do zrealizowanych wywiadów eksperckich oraz biorąc pod uwagę obserwację uczestniczącą badanego systemu politycznego (pobyty studyjne we Włoszech). Umożliwiły one dokonanie weryfikacji zasadniczych hipotez badawczych, których liczbę ograniczyłem do dwóch. Pierwsza z nich mówi o tym, że system polityczny współczesnych Włoch podlega przede wszystkim zmianom funkcjonalnym, tzn. w ramach ograniczeń instytucjonalnych dokonują się przeobrażenia behawioralne. Mają one charakter dynamiczny i zmierzają w stronę zreformowanego modelu demokracji liberalnej, która w dotychczasowym wariantcie okazała się dysfunkcyjna. Druga hipoteza to stwierdzenie, że specyfika współczesnego włoskiego systemu politycznego wynika w większym stopniu z uwarunkowań wewnątrzsystemowych (endogennych) niż z zewnętrznych (egzogennych). Jako główny wyznacznik specyfiki zmiany we włoskim systemie politycznym uznałem przeobrażenia w ramach systemu partyjnego (m.in. «zwichrowane koalicje»), a także konsekwencje kryzysu ekonomicznego (inne niż np. w Grecji czy Hiszpanii). Czynniki endogenne rzadko okazywały się stymulatorami rozwoju kraju, co negatywnie rzutowało na potencjał gospodarczy (nieufność wobec instytucji Unii Europejskiej, niski indeks konkurencyjności, wysokie bezrobocie), kapitał społeczny (nierówności między Północą a Południem, wysoki wskaźnik NEET, niesłabnąca rola mafii) i scenę polityczną (upadek dwubiegunowości, nowe wzorce rywalizacji partyjnej, rozmycie ideologiczne koalicji rządowych). Natomiast wiodącymi czynnikami egzogennymi są: zjawisko terroryzmu obniżające poczucie bezpieczeństwa społecznego, a także kryzys migracyjny, który ze względów geopolitycznych najbardziej odczuwalny jest właśnie w państwach południa Europy. Duże znaczenie dla sytuacji gospodarczej oraz nastrojów społecznych miał kryzys strefy euro. Będąc modyfikatorami rozwoju, czynniki te wpływały głównie na alternację władzy politycznej, kierunek podejmowanych reform ekonomicznych, zmiany w prawodawstwie oraz przemiany kulturowe widoczne w relacjach do innych grup etnicznych czy związków wyznaniowych.

Niniejsza monografia, w odróżnieniu od istniejącej literatury, prezentuje dynamiczną perspektywę badań nad przeobrażeniami systemu politycznego Włoch oraz wykracza poza opis jedynie samych wydarzeń i prezentację rozwiązań wyłącznie instytucjonalnych. Jest to

niewątpliwie walor wyróżniający pracę i stanowiący istotny wkład do badań politologicznych w Polsce. Ponadto monografia, koncentrując się na tzw. drugiej i trzeciej fazie rozwoju politycznego Włoch («Pierwsza» i «Druga» Republika), eksponuje nowe zjawiska polityczne, które do tej pory nie były przez badaczy analizowane (cechy włoskiego populizmu, zmiana zachowań wyborczych, problem migracji). Kluczowym dla zaprezentowanych rozważań, jak już wspomniano wcześniej, jest Rozdział III, który, zgodnie z zamysłem autora, dostarcza interpretacji determinant politycznych, społecznych, ekonomicznych i religijnych. Pierwsza z nich odnosi się przede wszystkim do wzorców rywalizacji politycznej i tworzenia typowych dla Włoch «rozchwianych koalicji». Kolejna z nich eksponuje zjawiska społeczne takie jak: korupcja, mafia czy klientelizm. Determinanta ekonomiczna dotyczy procesów bezpośrednio wpływających na skalę bezrobocia, dług publiczny oraz nastroje względem Unii Europejskiej. Ostatnia z determinant opisuje zmiany znaczenia religii w życiu publicznym, a konkretnie procesy laicyzacji i wielokulturowości. Należy podkreślić, że w warstwie faktograficznej praca została w większości oparta o aktualną literaturę włoskojęzyczną i reprezentatywne materiały prasowe. Znajdują się w niej liczne odniesienia do opracowań wybitnych włoskich naukowców, tych, którzy analizowali system polityczny «Pierwszej» Republiki (wśród nich m.in. G. Sartori, N. Bobbio, N. Matteucci, A. Panebianco, G. Pasquino), i tych badających współczesne przemiany (m.in. M. Cotta, L. Verzichelli, I. Diamanti, V. Zamagni, R. D'Alimonte). Ponadto przywołać należy cytowanych badaczy anglojęzycznych (m.in. J. Pollard, S. M. Lipset, M. Clark, G. Pridham, R. Fornasier) oraz polskich autorów (m.in. Z. Machelski, A. Antoszewski, J. Zakrzewska, Z. Witkowski, I. Bokszczanin czy M. Lorencka). Ważne miejsce zajęły także analizy prowadzone przez włoskie i międzynarodowe ośrodki badawcze (m.in. YouTrend, ISTAT, Eurofound, Pew Research Center, Istituto Cattaneo, Eurispes, Svimez) oraz bieżące raporty i ekspertyzy (m.in. *Rapporto Italia 2018*, *Ricerche sulla partecipazione politica in Italia*, *I cattolici tra presenza nel sociale e nuove domande alla politica*, *The Global Competitiveness Report 2017-2018*, *The Pew-Templeton Global Religious Futures*). Przywołane zostały również artykuły opublikowane w czasopiśmie naukowych (m.in. „Bulletin of Italian Politics”, „West European Politics”, „Italian Political Science Review/Rivista italiana di scienza politica”, „Politica in Italia. I fatti dell'anno e le interpretazioni”) i we włoskiej prasie („La Repubblica”, „Corriere della Sera”, „La Stampa”).

Przyjęta cezura czasowa (od początku lat 90. po wybory parlamentarne z 4 marca 2018 r.) eksponuje teraźniejszy charakter badań, jakkolwiek trudnym było pominięcie wydarzeń mających miejsce *hic et nunc*, a potwierdzających dynamikę tytułowych zmian. Ich częściowe

uwzględnienie znalazło swoje miejsce w Zakończeniu, w którym podjęto próbę realizacji funkcji prognostycznej nauki, wyrażonej poprzez zarysowanie hipotetycznych scenariuszy rozwoju państwa, które coraz częściej zarówno dziennikarze, jak i politycy określają mianem «Trzeciej» Republiki.

Analiza bieżącej polityki Włoch wraz z jej przeobrażeniami pozwala mówić już nie tylko o dynamice «zmian w systemie», ale o dynamice «zmian systemu». Pewnego rodzaju wzmocnieniem dla dokonujących się przeobrażeń była koncepcja regionalnej autonomii, która doprowadziła do pogłębienia różnic pomiędzy bogatą Północą a ubogim Południem. Pozwala to prognozować nasilenie tendencji separatystycznych, dla których dodatkowym katalizatorem może się okazać kryzys ekonomiczny (np. aktywność Ligi Północnej i postulaty autonomii formułowane przez Friulów, Lombardczyków czy Wenecjan).

Przeprowadzone badania dowodzą ogromnej siły przeobrażeń społecznych, wskutek których ewoluował tradycyjnie dwubiegunowy system partyjny, prowadząc także do zachwiania mechanizmu wymiany elit. Towarzyszy temu zjawisko nowego populizmu, którego mnogość należy uznać za jeden z głównych wyróżników włoskiego systemu politycznego. Koncentrując się wokół lidera, populistyczna narracja wpływa na strukturę organizacyjną partii, sposób formułowania politycznego przekazu oraz metody pozyskiwania elektoratu. Na znaczeniu zyskują nowe technologie komunikacji społecznej, którym sukces zawdzięczają S. Berlusconi, G. Grillo, M. Renzi czy M. Salvini.

Analiza aktualnych badań opinii publicznej dowodzi, że jednym z najpoważniejszych wyzwań jest kryzys migracyjny, który dotykając Włochy jest jednocześnie potwierdzeniem braku skuteczności działań Unii Europejskiej w tym zakresie. Jego wyrazem jest poparcie społeczne dla zaostrenia polityki migracyjnej, co jest skutkiem odwrócenia tendencji w postrzeganiu imigrantów: w przeszłości traktowani jako «nowe zasoby na rynku pracy», obecnie postrzegani są jako zagrożenie dla tegoż rynku.

Grupą społeczną szczególnie narażoną na skutki kryzysu są ludzie młodzi. Tradycyjny włoski model długiego zamieszkiwania dorosłych dzieci z rodzicami (tzw. zjawisko *bamboccioni*) został wzmocniony przez dysfunkcje systemowe, tzn. bezrobocie i powstanie pokolenia NEET, tj. osób bez wykształcenia i bez zatrudnienia.

W obszarze szeroko rozumianej kultury dynamika zmian zaznacza swój wpływ głównie w sferze religijnej. Dotychczas homogeniczny wyznaniowo kraj coraz wyraźniej podlega

procesom sekularyzacyjnym, czego skutkiem jest zanik praktyk religijnych i dysonans między deklarowaną religią a wyborami moralnymi, zwłaszcza wśród ludzi młodych.

Ukazany w ten sposób system polityczny współczesnych Włoch jawi się jako przestrzeń permanentnej ewolucji. Znaczone fluktuacją procesy społeczne, polityczne, ekonomiczne i kulturowe są faktyczną przyczyną zmian w systemie, nie pozostając bez wpływu na system jako całość. Bieżące wydarzenia polityczne potwierdzają tę dynamikę, rodząc kolejne pytania o przyszłość każdej z płaszczyzn. Na ile trwałym okaże się polityczny trend, który po ostatnich wyborach parlamentarnych wyniósł do władzy ugrupowania populistyczne? Czy przedłużająca się stagnacja gospodarcza oraz kryzys finansów publicznych uczynią realnym widmo bankructwa państwa? Na ile restrykcyjna polityka migracyjna nowego rządu wpłynie stabilizująco na sytuację wewnętrzną państwa i wzmocni jego pozycję na arenie międzynarodowej? Gdzie należy szukać rozwiązań problemów narosłych wokół młodego pokolenia? Czy coraz wyraźniej zanikająca religijność stanie się podstawą do zmian w obszarze relacji państwo – Kościół? Te i inne pytania dotyczą nie tylko procesów na Półwyspie Apenińskim, ale także obszaru basenu Morza Śródziemnego, a w szerszej perspektywie całej Europy.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH:

a) pozostały dorobek naukowy

Po obronie doktoratu moje zainteresowania naukowe zmierzały w kierunku nauk o polityce, ze szczególnym uwzględnieniem systemu politycznego współczesnych Włoch. Za godne uwagi uznałem prześledzenie zmian na pograniczu kultury politycznej, struktur społecznych i mechanizmów ekonomicznych, zwłaszcza w świetle trwających kryzysów. Należy zatem podkreślić ewolucję moich zainteresowań od szeroko rozumianych społeczno-kulturowych uwarunkowań demokracji do przeobrażeń systemu politycznego współczesnych Włoch. Wskazany kierunek obranej specjalizacji pola badawczego wynikał głównie z dotychczasowych doświadczeń zgromadzonych w toku studiów w Rzymie, biegłej znajomości kultury i języka włoskiego oraz krytycznego oglądu literatury przedmiotu. Cennym doświadczeniem było także uczestnictwo w seminariach poświęconych włoskiej myśli politycznej i ekonomicznej, m.in. *I mercati e il loro funzionamento* (2009/2010) oraz *Scuola di Formazione «Luigi Sturzo»* (2010/2011) (sezione «Teoria» i sezione «Policy»), a

także współpraca z włoskimi ośrodkami badawczymi (m.in. z Centro Studi e Ricerche «Tocqueville-Acton» w Mediolanie oraz z Area Internazionale di Ricerca «Caritas in Veritate» w Rzymie). Pozwoliło mi to lepiej poznać włoskie środowisko politologiczne, stosowane metody badawcze oraz pogłębić wiedzę na temat systemu politycznego Włoch i towarzyszących mu procesów przemian.

Obecnie prowadzone przeze mnie badania koncentrują się na kilku wybranych elementach systemu politycznego Włoch, tj. przywództwie elit, współczesnym populizmie, modyfikacjach systemu wyborczego i przemianach społeczno-kulturowych. Racje, dla których wspomniane projekty można uznać za innowacyjne, mają trojaki źródło: 1. Dotyczą najnowszych wydarzeń politycznych, dotychczas nieopisanych w polskiej literaturze przedmiotu; 2. Wykraczając poza deskrypcję, objaśniają eksplorowane zjawiska z użyciem siatki pojęciowej oraz instrumentarium *stricte* politologicznego; 3. Bazują przede wszystkim na źródłach włoskojęzycznych oraz doświadczeniach wyniesionych osobiście ze współpracy z politologami włoskimi.

Publikacją potwierdzającą przywołany kierunek mojego rozwoju naukowego jest **dwuautorska monografia** (opracowana wraz z Agnieszką Kasińską-Metryką), zatytułowana *Spółczesność w obliczu zmian. Przeobrażenia obyczajowe, religijne i ideowe w Hiszpanii i we Włoszech po 2008 r.* (Kielce: UJK 2019, ISBN 978-83-65850-47-8). Koncepcja pracy powstała w wyniku prowadzonych równoległe badań nad systemami politycznymi współczesnej Hiszpanii (po 1975 r.) oraz współczesnych Włoch i pojawiającymi się rozlicznie podobieństwami, których skala i stopień korelacji wskazywały na utrzymujący się w obydwu państwach zbieżny trend przeobrażeń. Połączenie wysiłków badawczych przyniosło efekt w postaci książki, której konstrukcja opiera się na dwóch odrębnych częściach (z wyróżnionymi osobami autorów) poświęconych odpowiednio Hiszpanii i Włochom, ale zbudowanych na tej samej matrycy, tzn. czterech podrozdziałach. Dotyczą one kolejno: 1. Dialogu społecznego (kwestii tolerancji oraz polityki migracyjnej); 2. Głównych źródeł niepokoju (korupcja, bezrobocie, upadek elit); 3. Mobilizacji ludzi młodych (zjawisko NEET, absencja wyborcza); 4. Zjawiska laicyzacji (przyczyny i konsekwencje).

Wnioski płynące z podjętych badań sprowadzają się zasadniczo do wskazania podobieństw zjawisk oraz mechanizmów występujących w obydwu państwach. Południowe położenie zarówno Hiszpanii, jak i Włoch, bliskość innych kultur, historyczne zróżnicowanie wpływów przyczyniły się do ukształtowania szczególnej mentalności. Przez wieki obydwaj

społeczeństwa cechowała otwartość i wielokulturowość, a także duży wpływ religii katolickiej na charakter państwa. XXI wiek, a zwłaszcza dwa kryzysy, tj. migracyjny z 2011 r. oraz ekonomiczny od 2008 r. odmieniły społeczne, gospodarcze i polityczne *status quo* opisanych systemów. W sytuacji kryzysowej nastąpiły nie tylko gwałtowne wymiany elit politycznych, radykalizacja zachowań społecznych (fale protestów), ale także narodziły się tzw. nowe populizmy, a rola Kościoła katolickiego uległa ograniczeniu (Włochy) lub wręcz marginalizacji (Hiszpania). Przeobrażenia cywilizacyjne współczesnych Włoch oraz Hiszpanii to także odroczonego efekt zaniechań systemowych, które przez lata trawiły obydwa państwa. Korupcja, nepotyzm, niski poziom edukacji, erozja elit politycznych, a w przypadku Włoch także problem mafii, to tylko niektóre z utrwalonych problemów. Poza przywołanymi podobieństwami odnotowano także istnienie czynników różnicujących badane państwa. Należą do nich odmienne postawy względem uchodźców (większe niezadowolenie mieszkańców Włoch z prowadzonej polityki migracyjnej), problem bezrobocia (bardziej dotkliwy na Półwyspie Iberyjskim) a także dynamika procesów laicyzacji (większa w Hiszpanii ze względu na obecne rządy PSOE).

Zrealizowane kwerendy biblioteczne w opisywanych państwach, a także przeprowadzone w formie wywiadów elektronicznych i bezpośrednich rozmowy z politykami, potwierdziły wyjściowe przekonanie, że wybrane do analizy państwa południa Europy posiadają bardzo wiele cech wspólnych. Część z nich ma charakter przyjętych rozwiązań systemowych, ale istnieje także zbiór zbieżnych zachowań społecznych (ograniczonych instytucjonalnie, acz niezwykle specyficznych), tendencji wyborczych (np. wspieranie ugrupowań populistycznych) oraz cech mentalnościowych (np. brak poczucia współodpowiedzialności za kryzys). W trakcie powstawania niniejszej pracy o Hiszpanii i Włoszech doszło do zaskakujących, a fundamentalnych dla systemu, zmian personalnych wśród liderów politycznych, co pozwoliło potwierdzić przyjęte we Wstępie hipotezy dotyczące m.in. nieprzewidywalności kierunku zachodzących zmian, a także występowania zjawisk częściowej de-demokratyzacji opisywanych systemów politycznych. Oprócz podobieństw odnotowano także różnice, które odnoszą się głównie do stopnia stabilności systemów partyjnych oraz modeli przywództwa politycznego. Powstała praca, ze względu na aktualność dokonanej komparatystyki, wpisała się w nowatorski nurt badań politologicznych dotyczących obszaru basenu Morza Śródziemnego. Do tej pory nie istniało w literaturze przedmiotu opracowanie odnoszące się porównawczo do polityki wybranych dwóch państw,

dlatego walor tej publikacji należy upatrywać zarówno w jej przydatności dydaktycznej, jak i badawczo-naukowej.

Kolejne publikacje tworzące mój dorobek naukowy to **prace pod redakcją**:

- *Śródziemnomorski model zmian w państwie* (2019), Kielce: UJK, ISBN 978-83-65850-48-5 (forma elektroniczna).
- *Fashion Politics. The strategic directions of political marketing* (2018), Kielce: UJK, ISBN 978-83-65850-45-4.

Pierwsza z publikacji poświęcona została zagadnieniom dotyczącym obszaru basenu Morza Śródziemnego, ze szczególnym uwzględnieniem mających tam miejsce licznych nowych procesów politycznych i zjawisk społecznych. Wiele z nich przechodzi właśnie znaczącą ewolucję, której przyczyn można upatrywać zarówno w charakterze przemian wewnętrznych, jak i w dynamice zjawisk zewnętrznych. Wśród najważniejszych, poruszonych w publikacji, wymienić należy spadek zaufania społecznego do demokracji, zmieniającą się wizję państwa, ruchy separatystyczne, zaangażowanie kobiet w politykę, systemy medialne, zmiany zachowań wyborczych czy też kryzys migracyjny.

Drugie z opracowań przybliży dominujące we współczesnym marketingu politycznym kierunki strategiczne odniesione do tzw. 'fashion politics' rozumianego jako komercjalizacja narzędzi komunikacyjnych. Jego interdyscyplinarny charakter umożliwił analizę tytułowego zagadnienia z uwzględnieniem kolejnych subdyscyplin szeroko rozumianej aktywności politycznej: zachowań wyborczych, kampanii czy strategii wyborczych. Pozwoliło to potwierdzić znaczący wpływ 'fashion politics' na politykę wewnętrzną oraz spojrzeć na nowe kierunki działań na arenie międzynarodowej.

Dopełnieniem wspomnianych powyżej publikacji pozostają **rozdziały w pracach zbiorowych**:

- *Wprowadzenie* (2019) [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, R. Dudała (red.), Kielce: UJK.
- *Wpływ zmian preferowanych wartości na procesy wyborcze. Analiza na wybranych przykładach* (2019), [w:] *Śródziemnomorski model zmian w państwie*, R. Dudała (red.), Kielce: UJK.

- *Introduction* (2018), [w:] *Fashion Politics. The strategic directions of political marketing*, R. Dudała (red.), Kielce: UJK, s. 5-7.
- *Polityka i moralność. Uwagi i sugestie Luigiego Sturzo* (2017), [w:] *Sztuka polityki. XX lat Instytutu Polityki Międzynarodowej i Bezpieczeństwa UJK (Instytutu Nauk Politycznych)*, T. Jarocki, A. Kasińska-Metryka, W. Sokała (red.), Kielce: UJK, s. 163-169.
- *Kościół o populizmie – populizm w Kościele* (2017), [w:] *Populizm jako narzędzie marketingu politycznego*, M. Nowina Konopka, K. Glinka, R. Miernik (red.), Kielce: UJK, s. 69-77.
- *Leksykon Społecznej Gospodarki Rynkowej* (2016), J. Famielec, A. Szplit (red.), Kielce: IZ UJK, [tu:] *Einaudi Luigi*, s. 34; *Godność osoby ludzkiej*, s. 46; *Państwo opiekuńcze*, s. 111; *Sturzo Luigi*, s. 177.

Powyższe części w pracach zbiorowych można przyporządkować do dwóch grup tematycznych. Pierwsza z nich pozostaje bezpośrednio związana z przeobrażeniami systemowymi, ze szczególnym uwzględnieniem zachowań wyborczych. Druga grupa lokuje się na pograniczu rozważań politologiczno-filozoficznych, zwłaszcza w kontekście relacji polityka – kultura (religia). Istotnym odniesieniem dla formułowanych wniosków jest bieżący dyskurs wokół kultury politycznej i jej aksjologicznego tła opisywanego m.in. przez włoskich myślicieli.

Podobny dychotomiczny podział odnosi się również do artykułów mojego autorstwa (lub współautorstwa), które odzwierciedlają kierunki moich poszukiwań badawczych na przestrzeni lat. Teksty o charakterze refleksji politologiczno-filozoficznej to m.in.:

- *Kandydat czy celebryta? Rebranding na przykładzie wyborów prezydenckich w Kielcach*, „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna” 2019, nr 15/1.
- *Italian Catholicism in the Face of Contemporary Socio-political Challenges. An Attempt to Analyse*, „Political Science Review. Przegląd Politologiczny” 2019, nr 1.
- *Laicism: polysemy of the term and its determining functions*, „Polish Political Science Review. Polski Przegląd Politologiczny” 2018, nr 6, s. 82-91.
- *Wkład myśli Luigiego Sturzo i Michaela Novaka do debaty nad ustrojem demokratycznym*, „Rocznik Politologiczny” 2015, nr 11, s. 27-40.

Każde z poruszanych zagadnień znajduje ważne miejsce w bieżącej debacie nad problematyką zaangażowania politycznego. Do takich należą zarówno polityczna i ekonomiczna wolność, jak i napięcia towarzyszące relacji na linii instytucja – obywatel, ukazane w świetle włoskiej i amerykańskiej myśli politologicznej. Kolejnym zagadnieniem jest zjawisko laickości, ważne z uwagi na terminologiczną polisemię, jak i różnorodność postulowanych współcześnie rozwiązań prawno-politycznych.

Natomiast artykuły bezpośrednio korelujące z realizowanymi projektami naukowymi (badania statutowe i pobyty stażowe) oraz prezentujące cząstkowe wyniki prowadzonych badań to:

- *Rosatellum – włoski system wyborczy i jego wpływ na wynik wyborów parlamentarnych*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2019, nr 1.
- *Leadership in the Time of Populism: selected examples of Italian political leaders*, „Political Preferences” 2018, nr 21, s. 55-70.
- *Italian migration policy: changes and effects*, „Przegląd Narodowościowy / Review of Nationalities” 2018, nr 8, s. 181-197.
- *Tożsamość narodowa mniejszości białoruskiej w Polsce i czynniki ją kształtujące* (z Agnieszką Kasińską-Metryką), „Krakowskie Studia Małopolskie” 2018, nr 23, s. 21-35.

W nawiązaniu do mojego podstawowego pola badawczego powyższe artykuły stanowią ważny wkład w analizę przyczyn zmian systemowych, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Do tych pierwszych można zaliczyć nasilające się zjawisko nowego populizmu, które we Włoszech wyniosło do władzy polityków wprost podważających dotychczasowe reguły demokratycznego porządku (S. Berlusconi czy B. Grillo). Kolejną z ważnych składowych zmian jest często reformowany system wyborczy i wynikająca stąd niestabilność na scenie politycznej, czemu miała zapobiec najnowsza ordynacja zwana *Rosatellum*. Natomiast wśród zewnętrznych przyczyn zmian wymienić należy przede wszystkim kryzys migracyjny, który, z uwagi na położenie geograficzne Włoch, jak i brak zwartej polityki migracyjnej, prowadzi do eskalacji napięć społecznych oraz ograniczania praw cudzoziemców.

Ostatni z przywołanych tekstów stanowi wprowadzenie do nowego projektu, realizowanego w ramach trzech ośrodków badawczych (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet w Białymstoku), a poświęconego kwestii tożsamości i

czynnikom ją kształtującym. Pole badawcze obejmuje obszar pogranicza Polski, a dokładnie teren Podlasia zamieszkiwany przez największe skupiska ludności białoruskiej. W ramach badań, oprócz analizy tożsamości na poziomie kulturowym (język, religia, tradycja), przewidziane są także badania organizacji i wspólnot społecznych oraz badania tzw. polityzacji tożsamości. Przyjęty do realizacji projekt kończyć będzie monografia w języku polskim oraz białoruskim.

Dopełnieniem prezentowanych publikacji jest recenzja wydawnicza artykułu:

- *Ograniczenia w zakresie eksponowania symboliki religijnej (szczególnie poprzez nowe restrykcje dotyczące ubioru) w przestrzeni publicznej współczesnej Francji*, „Przegląd Sejmowy”, 15 marca 2018.

Poza pracami już opublikowanymi, warto wskazać kilka pozostających w trakcie procesu wydawniczego, m.in.:

- *Wymiar aksjologiczny i jego znaczenie dla kultury politycznej*
- *Laickość: polisemia pojęcia oraz określające ją funkcje*
- *Polityczna heterogeniczność zasady solidarności. Refleksja na kanwie dzieła Roberta Schumana „Dla Europy”*
- *Współczesna włoska politologia: twórcy – idee*
- *Il populismo dei politici o quel dei popoli: esperienze polacche e italiane*

Powyższe, złożone do druku, artykuły w poruszanej problematyce zachowują dotychczasową dwudzielną tematykę. Z jednej strony dotyczą zagadnień obszaru teoretycznopolitycznego, z uwzględnieniem pojęć kultury politycznej czy też zasady solidarności. Z drugiej, nawiązując do badań dotyczących włoskiego systemu politycznego, prezentują komparatystyczną analizę włoskiego i polskiego populizmu oraz przybliżają polskiemu czytelnikowi współczesne włoskie idee politologiczne oraz ich twórców.

Ponadto, w ramach projektu dokumentującego działalność Centre du Dialogue w Paryżu, jako członek zespołu reakcyjnego i współautor przygotowywanej wielotomowej publikacji, złożyłem do druku następujące artykuły:

- *„Homo homini res sacra”. Dokumentacja historyczna spotkań w Centrum Dialogu w Paryżu (1973-1989)*, t. I: grudzień 1973 – kwiecień 1975, R. Gryz, M. Wójcik (red.),

Kielce: Wydawnictwo UJK (planowana data wydania: czerwiec 2019), [tu:] *Wokół Soboru Watykańskiego II*, s. 11-24; *Janusz Stanisław Pasierb – człowiek „renesansowo” ciekawy*, s. 295-300; *Janusz Stanisław Pasierb: Chryścijaństwo i współczesny kształt kultury polskiej* [oprac.; Paryż, 20 września 1974], s. 301-337.

- „*Homo homini res sacra*”. *Dokumentacja historyczna spotkań w Centrum Dialogu w Paryżu (1973-1989)*, t. II: maj 1975 – maj 1977, R. Gryz, M. Wójcik (red.), Kielce: Wydawnictwo UJK (planowana data wydania: czerwiec 2020), [tu:] *Jerzego Turowicza portret nieosobisty*, s. 84-88; *Jerzy Turowicz: Trzydzieści lat „Tygodnika Powszechnego”* [oprac.; Paryż, 6 czerwca 1975], s. 89-124.

Planowane przeze mnie kolejne projekty dotyczyć będą nowego populizmu. Z poczynionej kwerendy, jak również obserwacji polityki międzynarodowej, wynika, że jest to niezwykle aktualne i naukowo frapujące zjawisko, które wymaga pogłębionych badań.

Ważne miejsce w swych badaniach pragnę wyznaczyć także szeroko rozumianej kulturze politycznej. Współtworzona zarówno poprzez instytucje polityczne, jak i postawy, hierarchie wartości i wzory zachowań, jawi się jako wyjątkowo interesujący obszar politologicznej eksploracji.

b) realizacja projektów badawczych

W swojej pracy badawczej wielokrotnie aplikowałem o granty, zarówno jako kierownik projektów, jak i członek zespołów badawczych. Aktualnie kieruję projektem badawczym (w ramach badań statutowych) zatytułowanym *Modernizacja a zmiana społeczna na przykładzie Włoch i Hiszpanii. Badania porównawcze* (nr 614/599). Wraz ze mną zespół tworzą naukowcy z Polski: prof. dr hab. Agnieszka Kasińska-Metryka (UJK Kielce) oraz z zagranicy: prof. Luca Diotallevi (Università di Roma Tre, Rzym – Włochy) i prof. Flavio Felice (Università degli Studi del Molise, Molise – Włochy). Celem projektu jest analiza porównawcza przeobrażeń polityczno-ekonomicznych i społeczno-kulturowych w społeczeństwach Hiszpanii i Włoch. Okres analizy obejmuje lata 2008-2017, co odpowiada pojawieniu się kryzysu w obu wspomnianych państwach. Liczne staże naukowe i wyjazdy studyjne do Włoch (Rzym, Università Gregoriana: wrzesień 2017; Rzym, Università Sapienza: kwiecień 2018; Rzym, Università Lateranense: październik 2018; Viterbo, Università Tuscia: listopad 2018; Rzym, Università Sapienza: planowany na kwiecień 2019)

istotnie przyczyniły się do realizacji założonych celów projektu, tj. wspomnianej monografii dwuautorskiej (*Społeczeństwa w obliczu zmian. Przeobrażenia obyczajowe, religijne i ideowe w Hiszpanii i we Włoszech po 2008 r.*, z Agnieszką Kasińską-Metryką) oraz serii artykułów z tego obszaru badań.

Jestem członkiem zespołów realizujących następujące projekty finansowane przez MNiSW: *Konflikty kulturowe jako czynniki ewolucji cywilizacji zachodniej* (nr 614/618), *Między Wschodem a Zachodem. Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa państw euroazjatyckich w XXI wieku* (nr 614/625) oraz *Mniejszość Białoruska w Polsce. Badania tożsamości i jej społecznych, politycznych oraz kulturowych wyznaczników (na przykładzie wybranych gmin w województwie podlaskim)* (projekt od 2019 r.). Wszystkie powyższe zespoły badawcze tworzone są przez naukowców z ośrodków krajowych (Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Uniwersytet w Białymstoku, Fundacja El-Karama) i zagranicznych (Université de Lorraine w Nancy, Université Champagne-Ardenne w Reims, Università degli Studi w Molise, Agence pour l'Evaluation de la Qualité de l'Enseignement Supérieur AEQES w Brukseli).

Od 2016 r. uczestniczę także we wspomnianym wyżej projekcie finansowanym przez MNiSW mającym na celu krytyczne opracowanie dokumentacji historycznej z działalności Centre du Dialogue w Paryżu.

